

• مهدی لکزایی

سر بر آستان "بنیادها"

گزارشی از پروژه تحقیقاتی دانشگاه شیكاگو درباره انواع بنیادگرایی و زمینه‌های ظهور آن

پروژه بنیادگرایی

Project Fundamentalism

طی یک برنامه مطالعاتی پنج ساله در دانشگاه شیكاگو و با همکاری آکادمی هنر و علوم آمریکا، بنیادگرایی دینی و علل خیزش آن در دوران پایانی قرن بیستم مورد بررسی قرار گرفت. تکیه و تأکید این طرح بر شناخت و مقایسه بنیادگرایی‌ها در ادیان گوناگون و در دوران معاصر است. بی گمان ظهور بنیادگرایی در یک دین، دروهله نخست برآمده از نوع تفسیرها و برداشت‌هایی است که از دین صورت می‌گیرد و انتساب بنیادگرایی به جوهر ادیان، چندان عالمانه و دقیق نیست. هدف از این طرح کمک به ارتقای سطح آگاهی سیاستمداران و محققان آمریکایی نسبت به نقش مذهب در جهان ذکر شده است. در تدوین پروژه مذکور حدود ۲۰۰ دانشمند و محقق مشارکت داشتند و گستره مطالعاتی آن، بنیادگرایی در تمام ادیان را دربر می‌گرفت که تحت سرپرستی دکتر مارتین. ای. مارتی به مرحله اجرا درآمد. نمره آن پنج جلد کتاب قطور بود که نگارنده این متن درصدد سیر اجمالی در مقاله‌های آن است. بودجه طرح مذکور نیز توسط بنیاد مک‌آرتور تأمین شد. بنیاد مذکور شرکتی پیشرو و صاحب سرمایه در کشورهای اسلامی است. این بنیاد با انجام پروژه مذکور در حقیقت به شناخت بررسی دقیق و تجزیه و تحلیل موشکافانه مخالفان و دشمنان خود ناآل آمد.

پس از آن نیز هر از چندی مراکز تحقیقاتی و پژوهشی در غرب کنفرانس‌ها و سمینارهای متعددی درخصوص بنیادگرایی برگزار کرده‌اند. از جمله سمینارهای مهم درخصوص بنیادگرایی، می‌توان به سمینار دانشگاه کالیفرنیا تحت عنوان بررسی تطبیقی بنیادگرایی اشاره کرد که ارگان‌های وابسته به دانشگاه شیكاگو در حقیقت بانی اصلی برگزاری این سمینار

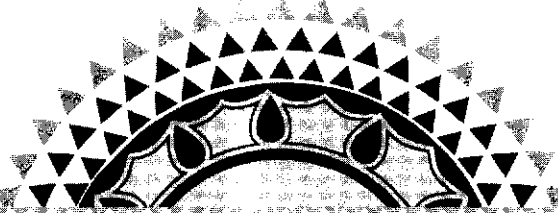
بودند و سرپرست آن دکتر نیکی. ر. کدی بود. در این سمینار علاوه بر مارتین. ای. مارتی سرپرست طرح بنیادگرایی دانشگاه شیكاگو، پروفیسور نینان اسمارت استاد برجسته مطالعات تطبیقی ادیان نیز به ایراد سخنرانی پرداخت. در این سمینار پارهای زمینه‌های مشترک میان بنیادگرایان این‌گونه عنوان شد:

- ۱- بازگشت به اصول اولیه دین و یا مکتب خود. ۲- ضدیت با تفسیر Hermeneutics و نیز پایبندی و التزام شدید به ظاهر متون و نصوص مکتب و دین و تفسیر ظاهری آنها.
- ۳- بنیادگرایان در هر مکتب و دین خود را تافته جلیافته و رفتار و افکار خود را بر حق و برتر از دیگران می‌دانند. ۴- بنیادگرایان افرادی مطلق‌گرا و انحصارطلب هستند. ۵- بنیادگرایان به شدت سیاست‌زده هستند. ۶- در رعایت قوانین و اصول مکتب خود اغلب گرایش به افراط و تظاهر دارند. ۷- می‌توان بنیادگرایان را بیشتر اهل مونولوگ دانست تا دیالوگ و...

تاریخچه اصطلاح بنیادگرایی: این اصطلاح در میان پروتستان‌های محافظه‌کار در آمریکا که معتقد به پیروی و اطاعت محض از انجیل و نیز خطانپذیری و مرجعیت آن بودند تولد یافت. وقتی چارلز داروین تئوری تحول انواع خود را مطرح کرد، در محافل انجیل‌گرای پروتستان برای دفاع از آموزه‌های کتاب مقدس جنبه‌جوشی در گرفت و در سال‌های ۱۹۱۵-۱۹۱۰ میلادی کتابچه‌هایی موسوم به "بنیادها" در میان کشیشان و مردم عادی منتشر شد که در آن پارهای باورهای مسیحی از قبیل تولد مسیح از باکره، بازگشت مسیح، خطانپذیری کتاب مقدس و... از زمره بنیادهای دین مسیحی تلقی شد و معتقدان به آن باورها را نظر بقیه مسیحیان، "بنیادگرا" یعنی معتقدان به بنیادهای مسیحی که در آن کتابچه‌ها آمده بود، تلقی شدند. بدیهی‌ترین و آشکارترین دلیل نگارش کتاب بنیادها نیز بسط، گسترش و مقبولیت تئوری داروین بود.

از آن به بعد به پیروان ارتدوکس هر دین و فرقه‌ای این اصطلاح اطلاق شد. اما به مرور زمان این اصطلاح از معنای

مسیحی خود تهی و به‌عنوان یک توهین به کار رفت تا اینکه با تحقق انقلاب مذهبی در ایران به سال ۱۳۵۷ شمسی (۱۹۷۹م) اصطلاح "بنیادگرایی اسلامی" به طور وسیعی وارد ادبیات سیاسی غرب و به جزئی از واژگان متداول رسانه‌ها و مطبوعات در مغرب زمین بدل شد و در معنایی یکسره متفاوت با پیش به کار رفت. به عبارت بهتر بنیادگرایی روزگاری به راست‌کیشی اطلاق می‌شد و پس از چندی کهنه‌گرایی و ارتجاع نیز از آن استنباط شده اما در روزگار ما بنیادگرایی مفهوم خشونت و تروریسم را نیز القا می‌کند. درک نبود غریبان از اسلام و ساختار خاص کشورهای اسلامی نیز به این معنی در ذهن انسان غربی دامن زد. آشفتگی و تشتت حاکم بر جوامع اسلامی و نیز جنگ‌هایی که میان کشورهای اسلامی در گرفت نظیر جنگ عراق علیه ایران و کویت و... و یا جنگ‌هایی که میان مسلمانان با غیرمسلمانان در گرفت از جمله جنگ شوروی سابق با مجاهدان افغان، آذربایجان با ارمنستان، جنگ صرب‌ها با مسلمانان بوسنی و نیز درگیری‌های کشورهای مسلمان آفریقا با کشورها و یا اتباع غیرمسلمان، ساموئل هانتینگتون را بر آن داشت تا مرزهای اسلام را خونین ببیند و مسلمانان را نیز در همزیستی مسالمت‌آمیز با همسایگان غیرمسلمان دچار مشکل بینداند. از صحت و سقم نظریه هانتینگتون که بگنیم باید به نقش مهم و کلیدی دین و نیز ایندولوژی‌های دینی از قبیل بنیادگرایی مذهبی و دینی در عرصه تحولات محلی، ملی و منطقه‌ای اذعان و اعتراف کنیم و همانند متفکران قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم نیندازیم "خدا مرده است" و یا اینکه "دین در شرف زوال و نابودی است". ماکس. ل. استکهاوس در مقاله "دین و سیاست" (۱) بر آن است که "دین در جهان جدید افول نیافته و درگیری‌ها و منازعات در نیمه دوم قرن بیستم در بسیاری نقاط را بدون توسل به دین نمی‌توان فهم کرد. تحولات ایران بدون توجه

به اسلام شیعی و نیز تحولات اسرائیل بدون اعتنا و توجه به یهودیت صهیونی قابل درک و فهم نیست و دین هنوز هم در منازعات و تحولات محلی، ملی و جهانی نقش کلیدی و دست اول دارد و همین مسائل باعث شده تا محققان هم اینک بنیادگرایی دینی را در کلون توجه خود قرار دهند. پیتراستینفلس در مقاله خود موسوم به "بنیادگرایی دینی، آخرین ایدئولوژی قرن بیستم" که ششم آوریل ۱۹۹۳ میلادی در نشریه نیویورک تایمز منتشر کرد بنیادگرایی دینی را ایدئولوژی ای دانست که پس از کمونیسم توانایی آن را دارد که غرب و تمامی دستاوردهای تمدنی اش را با چالش جدی مواجه کند. پیتراستینفلس نیز در کتاب خود "دین خیزش گر و سیاست جهانی" می گوید: "آنان که از نقش دین در تحلیل مسائل جهان معاصر غفلت می ورزند مرتکب خطای بزرگی می شوند. جهان امروز جهانی به شدت دینی است و آن گونه که پاره ای محققان ابراز داشته اند، نمی توان جهان امروز را جهانی سکولار نامید..." به نظر می رسد همه قرائن حاکی از زلزله ای عمیق در زیر معبد

مسلمان درگیری های سختی با بنیادگرایان هندو دارند. در بوسنی و هرزگوین بنیادگرایان مسیحی حناکتر فشار را به مجامع جهانی وارد می آورند تا از تأسیس یک کشور مسلمان در اروپا خودداری کنند. در آسیای میانه و ناحیه قفقاز روس ها از بنیادگرایان مسلمان در چین چنان خاطر آسودهای ندارند. بنیادگرایی اسلامی در جهان اسلام یک جریان همگن و منسجم نیست. به جای تنوع، تشتت در آن موج می زند. بنیادگرایی اسلامی دارای گرایش های بسیار و شاخه های متعددی است: انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ شمسی، مقاومت جانانه افغان ها در برابر اشغالگری شوروی، ترور انورسادات در مصر، ترورهای جمعیت فداییان اسلام در ایران، اشغال مسجدالحرام در سال ۱۹۷۹ میلادی در عربستان و... همه و همه در اندیشه غربیان مظاهر حقیقتی به نام بنیادگرایی اسلامی است. شاید بتوان دلیل این همه تشتت را این دانست که اسلام در کشورهای اسلامی بر سیاست تأثیر یکسانی ندارد از این رو بنیادگرایان مسلمان بر تشکیل یک نوع خاص از حکومت اسلامی اتفاق نظر ندارند علی رغم اینکه همه آنها متفق القول هستند: "الاسلام هوالحل". باید این واقعیت را در نظر داشت که جنبش های بنیادگرای اسلامی در جوامع اسلامی

- ناسی، ت. امرمان
 ۲- سنت گرایی کاتولیک در رم و مبارزان محافظه کار در آمریکا؛ نویسنده: ویلیام. د. دینگر و جیمز هیچکاک
 ۳- بنیادگرایی پروتستان در آمریکای لاتین؛ نویسنده: پابلو. ا. دیرس
 ۴- بنیادگرایی دینی و یهودیان مذهبی، مورد هردیم؛ نویسنده: ساموئل. سی. هیلمن و مناخیم فریدمن
 ۵- بنیادگرایی صهیونیسم یهودی (یهودی صهیونیسم): گروه مؤلفان اسرائیل (گوش امونیم)؛ نویسنده: گیدییون ارن
 ۶- بنیادگرایی در جهان عرب اهل تسنن؛ مصر و سودان؛ نویسنده: جان. ا. ول
 ۷- مبارزان شیعی در ایران، عراق و لبنان؛ نویسنده: عبدالعزیز. ا. ساجدینا
 ۸- بنیادگرایی در جنوب آسیا: جماعت اسلامی و جماعت تبلیغی؛ نویسنده: ممتاز احمد
 ۹- هندوئیسم سازمان یافته: از حقیقت وادی تا ملت هندو؛ نویسنده: دانیل گلد
 ۱۰- شمشیر دولبه: بنیادگرایی و سنت دینی سبک؛ نویسنده: ت. ن. مدن (ملان)
 ۱۱- جنبش های بنیادگرایانه در بودیسم تیره ترالوا؛ نویسنده: دونالد. ک. سوئیتر

وستفالی است. پایه های سکولاریزم در جهان امروز سخت تر از همیشه می لرزد. جهان جدید پیشانی خود را چنانکه پیشینیان ادعا می کردند هرگز بر یک جهان بی خدا و فارغ از مذهب خم نمی کند.

سخنی پیرامون بنیادگرایی اسلامی و اوضاع و احوال کشورهای اسلامی

چنانکه اشاره شد غرب پس از فروپاشی کمونیسم و اتحاد جماهیر شوروی متوجه خطه جهان اسلام شد. از نظر غرب خطه مزبور خطه حکام مستبد قرن ۲۱ و به همان اندازه دیکتاتوری قرن ۲۰ منجر کننده و برای نظم جهانی خطرناک است. سلاح غرب برای فتح سرزمین های اسلامی دموکراسی است. یعنی درست همان چیزی که در اینجا نایاب ترین است. وضعیت حقوق بشر، وضعیت زنان، آزادی عقیده و... از اموری است که در جهان اسلام به زعم غربیان اسفبار است. اکثر حکومت ها در این منطقه به شیوه غیرانتخابی سال هاست که بر سیطره خود بر مردم دامن زده و حقوق اساسی شهروندی را نقض کرده اند. سازمان ها و مؤسسه های حقوق بشر در غرب و نیز گروه های فمینیستی حناکتر تلاش خود را برای حمله آمریکا به افغانستان و عراق به کار بردند. در کنار آنها گروه های بنیادگرای مسیحی و یهودی نیز از هیچ تلاشی فروگذار نکردند. آنها خواهان آن هستند که آمریکا و غرب با جهان اسلام همان کاری را بکنند که با آلمان و ایتالیا در پایان جنگ جهانی دوم کرد.

بنیادگرایان مسلمان هم اکنون در منطقه در حال درگیری و نبرد با بنیادگرایان یهودی هستند در شبه قاره هند نیز بنیادگرایان

بیان کننده ساختار و اوضاع خاص آن جامعه هستند. به عبارت دیگر ساختار خاص جوامع اسلامی باعث تولید بنیادگرایی اسلامی در سطوح متفاوت شده است.

در پایان نکته مهم این است که هیچ معیاری به طور دقیق برای تعریف بنیادگرایی وجود ندارد و نمی توان از این اصطلاح تعریف جامع و مانعی به دست داد. ماهیت ذهنی و مفهومی آن و نیز فقدان درک عینی از آن باعث می شود تا ما در تعریف و تحدید دقیق بنیادگرایی با دشواری های بسیار مواجه شویم. با این همه نباید دست از تلاش برای تعریف دقیق، تحلیل صحیح اصولی، همجانبه و فارغ از تنگ نظری و تعصب نسبت به اسلام و بنیادگرایی برداشت.

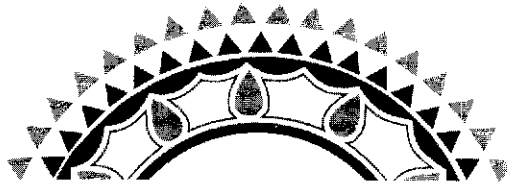
مطالعه بنیادگرایی ها

Fundamentalisms Observed

همان طور که از نام جلد اول این پروژه بر می آید این مجموعه دربردارنده نکاتی کلی است درباره بنیادگرایی و انواع آن در جوامع مختلف از پروتستان های آمریکای شمالی، تا ژاپن. این مجلد شامل ۱۴ مقاله از نویسندگان و محققان مختلف و یک نتیجه گیری به قلم مارتین. ا. مارتی و. اسکات ایلی (ایلیای) است. معرفی مقالات این مجموعه نیز چنین است:

- ۱- بنیادگرایی پروتستان های آمریکای شمالی؛ نویسنده:

- ۱۲- احیای (رستاخیز) اسلامی در مالزی و اندونزی؛ نویسنده: ماتینگ نانش
 ۱۳- پژوهشی در ریشه های آسیای شرقی صنعتی؛ مورد احیای کنفوسیوسی؛ نویسنده: نو. وی. مینگ
 ۱۴- بنیادگرایی در ژاپن: دینی و سیاسی؛ نویسنده: وینستون دیویس
 ۱۵- نتیجه گیری: شرحی موقتی بر خانواده های فرضی؛ نویسنده: مارتین. ا. مارتی و. اسکات. ایلیای
 مجلد اول در بیش از ۸۵۰ صفحه به چاپ رسیده است. محققان با استفاده از مقالات فوق ویژگی هایی برای ارائه یک الگوی تندرناکه دینی ذکر کرده اند:
 ۱- آرمان خواهی دینی نه تنها اساسی ترین بلکه تنها بنیاد و شالوده برای هویت فردی و جمعی تلقی می شود.
 ۲- تمامیت دینی از حقیقت ملهمی بر می خیزد که کامل، بی بدیل، یگانه و غیرقابل تجزیه است.
 ۳- بنیادگرایی به گونه ای تعمدی دیگرستیز است. بنیادگرایان منکر این واقعیت اند که وجود انسانی در چارچوب زمان- مکان معنی می یابد که در ضمن تنها عرصه حیات بشری نیز هست. تمام نظام های دینی- اعتقادی با روند تاریخ

- ۱- مقدمه: نویسنده: گلن. مارتین. ای. مارتی. و. اسکات. ایلیای بخش اول: بازسازی جوامع (حکومت‌ها)
- ۲- بنیادگرایی و سیاست‌ها: نویسنده: جان. اچ. گاروی
- ۳- بنیادگرایی و قانون آمریکایی (مقررات آمریکا): نویسنده: جان. اچ. گاروی
- ۴- بنیادگرایی، قومیت و سرزمین محصور: نویسنده: استیو بروس
- ۵- بنیادگرایی یهودی و حکومت اسرائیل: نویسنده: چارلز. اس. لیمن
- ۶- شکل‌گیری فقه شیعی و قانون اساسی در جمهوری اسلامی ایران: نویسنده: سعید امیرارجمند
- ۷- تأثیر بنیادگرایی بر حقوق (فقه)، سیاست‌ها و تشکیلات حکومت در ایران، پاکستان و سوئد: نویسنده: آن الیزابت مایر
- ۸- نفوذ بنیادگرایی در مصر: استراتژی‌های اخوان المسلمین و گروه تکفیر: نویسنده: عبدالعظیم رمضان
- ۹- تجدید اسلامی و روند سیاسی در نیجریه: نویسنده: عمر. م. برنی
- ۱۰- نظام نقش‌بندی در ترکیه: the Nakshibendi order of Turkey نویسنده: شریف ماردین

- ۱۰- تعدد زوجات و بنیادگرایی مورمون: نویسنده: د. مایکل کوئین
- ۱۱- ادیان جدید، خانواده و اجتماع در ژاپن: نویسنده: هلن هاردیکر
- بخش سوم: آموزش و رسانه‌ها
- ۱۲- برخورد و مواجهه بنیادگرایی با مسأله آموزش و وسایل ارتباط جمعی: مروری کلی: نویسنده: مجید تهرانیان
- ۱۳- بنیادگرایی اسلامی در ایران و گفت‌وگو: توسعه: نویسنده: مجید تهرانیان.
- ۱۴- بنیادگرایی یهودی در تعلیم و تربیت اسرائیل: نویسنده: میکائیل رزینیک
- ۱۵- بیداری پروتستان‌های انجیل‌گرا (نص‌گرایان پروتستانی) در گوانمالا: مواجهه و تأثیر بنیادگرایی بر آموزش و رسانه‌ها: نویسنده: سوزان رز و کوئنتین شولتز
- ۱۶- بنیادگرایی مسیحی و آموزش و پرورش در آمریکا: نویسنده: سوزان رز
- ۱۷- دو چهره آموزش عالی بنیادگرایی: نویسنده: کوئنتین شولتز
- ۱۸- احیاءگری هند و تعلیم و تربیت در شمال مرکزی هند:

و بسط علم محدود می‌شوند و از این رو در مورد ادعا نسبت به حقیقت در مقایسه با دیگری هیچ برتری و مزیتی ندارند.

۴- بنیادگرایان وقعه خاصی از تاریخ گروهی خود را به نحو اغراق آمیزی تعبیر و تفسیر می‌کنند. آنها لحظه‌های تاریخی خاص که با متون و سنت‌های مقدس هماهنگ است را اسرارآمیز تلقی می‌کنند.

۵- تقابل و مخالفت از موارد مهم برای پویایی بنیادگرایی است و به همین دلیل بنیادگرایان نام‌های خاص بر دشمنان خود می‌نهند یا درباره آنها اغراق و مبالغه می‌کنند و در عین حال به اسطوره‌سازی روی می‌آورند.

۶- همراه با خصیصه قبلی، مرزبندی جزمی و خشکی میان اعضای گروه بنیادگرا وجود دارد. بنیادگرایان مرزبندی‌هایی می‌کنند تا به این وسیله اعضای گروه دچار آلودگی نشوند و از طرفی خلوص گروهی حفظ شود.

۷- بنیادگرایان وظیفه شدیدی برای تبلیغ احساس می‌کنند...

در مقاله انتهایی و نتیجه‌گیری، مجریان طرح مذکور بر اساس مقاله‌های مجلد اول به یک جمع‌بندی و ارائه مختصمات کلی از بنیادگرایی پرداخته‌اند. [فرهنگ رایجی-چالش بنیادگرایی دینی و پاسخ غرب: مجله سیاست خارجی، شماره ۴]

از مجموع ۱۴ مقاله فوق، ۳ مقاله به بررسی بنیادگرایی مسیحی، ۴ مقاله به بررسی بنیادگرایی در عالم اسلام و ۲ مقاله به بنیادگرایی یهودی اختصاص یافته است، ۵ مقاله باقیمانده نیز اختصاص به شبهه‌ها هندیان هند و خاور دور دارد.

بنیادگرایی و جامعه Fundamentalisms and soaety

این مجلد نیز در بردارنده ۱۸ مقاله و یک مؤخره است که در ۳ بخش تهیه شده است:

- ۱- مقدمه، یک کیهان مقدس، قوانین و مقررات تک‌تک‌دهنده جامعه متمدن (مبارزه جوانانه): نویسنده: مارتین. ا. مارتی و ر. اسکات. ایلیای

بخش اول: جهان‌بینی‌ها، علم و تکنولوژی

- ۲- بنیادگرایی دینی و علوم: نویسنده: اورت مندلسون
- ۳- کیهان خلق شده بنیادگرایی پروتستان: نویسنده: جیمز مور

- ۴- جهان‌بینی بنیادگرایان عرب سنی: رویکردها به علوم جدید و تکنولوژی: نویسنده: طیبی بسام

- ۵- اسلام و مدرنیته: بازسازی جایگزین جهان‌بینی شیعی اسلامی در ایران: نویسنده: فرهنگ رایجی

بخش دوم: خانواده و روابط میان افراد

- ۶- تأثیر بنیادگرایی‌ها بر زنان، خانواده و روابط میان افراد: نویسنده: هلن هاردیکر

- ۷- تغییر و دگرگونی روابط شخصی در مصر: نویسنده: اندره. ا. ب. راک

- ۸- کرکش در تقابل با استقلال: زنان و بنیادگرایی در ایران و پاکستان: نویسنده: شهلا حاتومی

- ۹- بنای بنیادگرایی از خانواده در آمریکای لاتین: نویسنده: جورج ای. مالونلو

- ۱۱- بنیادگرایی هندو و ثبات بنیادی در هند: نویسنده: رابرت اریک فرایکنبرگ
- ۱۲- بنیادگرایی سیک: به تاریخ درآوردن تئوری: نویسنده: هارجت لیری
- بخش دوم: بازسازی (تجدید سازمان) نظام‌های اقتصادی
- ۱۳- بنیادگرایی‌ها و نظام اقتصادی: نویسنده: تیمور کورن
- ۱۴- تأثیر اقتصادی بنیادگرایی اسلامی: نویسنده: تیمور کورن
- ۱۵- وراثت نظام اخلاقی پروتستان؟ نظام‌های اخلاقی بنیادگرایان آمریکایی: نویسنده: لائورنس ایاناگون
- ۱۶- نظام‌های اقتصادی بودایی و بنیادگرایی بودایی در برمه و تایلند: نویسنده: چارلز. اف. کیس
- ۱۷- تأثیر اقتصادی جنبش احیاءگری هندو: نویسنده: دیپیک لال
- بخش سوم: بازسازی جهان از طریق مبارزه‌جویی (خشونت. سبزه‌جویی)
- ۱۸- مقایسه جنبش‌ها و گروه‌های مبارز بنیادگرا: نویسنده: دیوید. سی. رابرت
- ۱۹- سه نمونه خشونت دینی: موارد بنیادگرایی یهودی در اسرائیل: نویسنده: ایهود اسپرینزاک
- ۲۰- افغانستان: جهاد اسلامی جبهه مقاومت: نویسنده: الیورزی
- ۲۱- دین و خشونت در ایران معاصر: نویسنده:

نویسنده: کریشناکومار

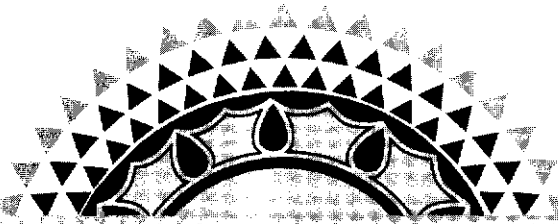
- مؤخره: بنیادگرایی و جهان در دهه ۱۹۹۰ میلادی: نویسنده: ویلیام. اچ. مک‌نیل

از مقالات این مجموعه ۵ مقاله به‌طور مستقیم در ارتباط با بنیادگرایی مسیحی و سطوح و شقوق مختلف آن است. هم‌قاره نیز به بنیادگرایی در کشورهای اسلامی اختصاص دارد.

جلد دوم پروژه بنیادگرایی دانشگاه شیکاگو، بنیادگرایی، جامعه، علم، خانواده و آموزش و پرورش را تجزیه و تحلیل و تأکید می‌کند سنت‌های مذهبی به‌طور تاریخی بر این نکته تأکید دارند که رفتار فردی، حیات خانوادگی و همچنین تعلیم و تربیت باید در چارچوب هنجارهای دینی و حیاتی باشد. بنیادگرایان در نهایت پیروی و تبعیت از حکم کتاب مقدس و نیز پیروی از ظاهر نص را بر علم و تکنولوژی جدید ترجیح داده و حرف آخر را در این زمینه هنجار و سنت‌های دینی می‌زند. بنیادگرایان خواهان آن هستند که سیاست، جامعه، علم، فرهنگ، آموزش و پرورش و... را به خدمت خود درآورده و در راستای سنت‌ها و هنجارهای دینی به‌کار گیرند و از اینجا تضاد و تقابل آنها با معتقدان به سکولاریزم شروع می‌شود. در بیشتر مقاله‌های این جلد به تأثیر بنیادگرایی بر شیون خانواده، افراد و آموزش و پرورش پرداخته می‌شود.

بنیادگرایی‌ها و دولت
Fundamentalisms and state

جلد سوم این پروژه نیز حاوی ۲۵ مقاله به شرح ذیل است:

نیکی، ار. کدی و فرح مونیان

۲۲- حزب‌الله: ... جهاد؛ نویسنده: مارتین کرامو

۲۳- نجات ارواح آمریکاییان، فعالیت مبارزه برای نجات

علیه سقط جنین؛ نویسنده: فای گیتزبرگ

۲۴- آیین بودا، سیاست‌ها و خشونت در سریلانکا؛

نویسنده: استنلی. ج. تمبیه

۲۵- نتیجه: بازسازی دولت (حکومت): محدودیت‌های

تصور بنیادگرا؛ نویسنده: مارتین. ا. مارتی و اسکات ایلپای

این مجموعه بیشترین مقاله‌های خود را به جهان اسلام

اختصاص داده است. ۹ مقاله این مجلد مسائل مختلف در

ارتباط با بنیادگرایی را مورد کاوش و تحقیق قرار داده و

چالش‌های بنیادگرایان اسلامی درخصوص جامعه، حکومت و

سیاست را بررسی می‌کند. این مجموعه بازسازی جامعه

سیاسی، اقتصادی و نظامی‌گری و نیز نحوه برخورد بنیادگرایان

با سیاست و امور سیاسی را سرلوحه کار خود قرار داده است و

سه بخش مختلف این مجلد به ترتیب مسائل زیر را در بر

می‌گیرد:

۱- بازسازی جامعه سیاسی؛ که در آن نحوه نگرش و

دیدگاه گروه‌های اسلامی، مسیحی، یهودی، هندی، بودایی و

فصل ۳- تصور (پندار، تخیل، پنداشت) روزهای بازپسین:

تفکر سیاسی زبان مکاشفای؛ نویسنده: سوزان هاردینگ

فصل ۴- امتناع از نوشیدن الکل (مشروب‌خواری)...

معانی سنتی مرتبط با کوه‌های آند در شعائر انجیل‌گرایان

پروتستانی؛ نویسنده: ت. د. اسوانسن

فصل ۵- عیسی، خلدوند گواتمالا: اصلاحات انجیل‌گرایان

پروتستانی در یک...؛ نویسنده: دیوید استال

فصل ۶- یک تصور بنیادگرایانه از قدرت؛ نویسنده: تارویو

زدر

فصل ۷- دلیل و توجیه بنیادگرایی‌های مسیحی:

فعالیت‌های اجتماعی و استراتژی‌های آکنده از زبان بازی؛

نویسنده: تانسی. ت. امرمان

بخش دوم: دلیل و توجیه بنیادگرایی‌های یهودی

۸- بنیادگرایی‌های آرام و فعال؛ موارد: بنیادگرایی‌های

یهودی؛ نویسنده: ساموئل. سی. هیلمن

۹- مهاجرت، Acculturation و نقش جدید متون در

جهان هاردیها؛ نویسنده: جیم سولو ویتچیک

۱۰- با تورات به تنهایی (تنها با تورات): بنیادگرایی یسویایی

در زندگی یهودی؛ نویسنده: چارلز سلنگوت

نویسنده: آما تریا بارام

بخش چهارم: دلیل و توجیه بنیادگرایی‌ها در جنوب آسیا

۲۱- دلیل و توجیه بنیادگرایی‌ها در جنوب آسیا: ایدئولوژی‌ها

و مؤسسه‌ها در چشم‌انداز تاریخی؛ نویسنده: رابرت اریک

فراکین برگ

۲۲- کارکرد رشترا شویام سواک سنگ: تعریف ملت

هنو؛ نویسنده: اینسلی. ت. امبری

۲۳- ملی‌گرایی هندو و گفت‌وگو مدرنیته: ویشوا هندو

پیشا؛ نویسنده: پیتر ون در ویر

۲۴- تعریف دوباره از هویت مسلمان در جنوب آسیا: تغییر

و دگرگونی جماعت اسلامی؛ نویسنده: رفیع‌الدین احمد

۲۵- بازسازی خویشمن ما: خودسازی اسلامی در یک

جنبش جهانی نوسازی معنوی؛ نویسنده: باربارا. د. متکالف

۲۶- مسیحیان و رقابت بنیادگرایی‌ها در جمعیت جنوب

هند؛ نویسنده: سوزان بایلی

۲۷- ضعف سازماندهی و ظهور بوداییان افراطی سینه‌هالی؛

نویسنده: جیمز مانور

نتیجه

۲۸- فعالیت‌های جنبشی و تغییرات اجتماعی: تحول و

دگرگونی ایدئولوژی و سازمان‌های بنیادگرا؛ نویسنده:

ریس. اچ. ویلیام

بنیادگرایی در چشم‌انداز تطبیقی

Fundamentalisms in Comparative Perspective

مقدمه: نویسنده: لاورنس کابلان

۱- شالوده‌ها (بنیادها) ی بنیادگرایی؛ نویسنده:

مارتین. ای. مارتی

۲- بنیادگرایی آمریکایی تا دهه ۱۹۵۰م: الگوی برای

اهالی نیویورک؛ نویسنده: لئو. پ. ریویور

۳- افشاگری‌ها (رسوایی‌ها): آینده آیین جدید مسیحی؛

نویسنده: استیو بروس

۴- تمامیت خواهی کاتولیک به مثابه بنیادگرایی؛ نویسنده:

جان. ا. کالمن

۵- احیای (بازگشت) اسلامی: عقبگرد جامعه مدنی؛

نویسنده: امانوئل سیوان

۶- خمینی: یک بنیادگرا؟؛ نویسنده: پرواند ابراهیمیان

۷- بنیادگرایی و مسأله زنان در افغانستان؛ نویسنده:

والنتین. م. مقدم

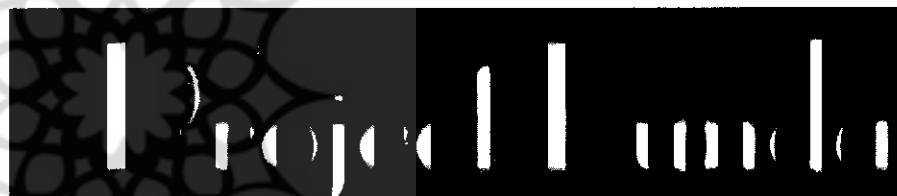
۸- بنیادگرایی یهودی؛ نویسنده: آرتور هرتزبرگ

۹- غیرتمندان یهودی: محافظه کاری علیه نوآوری؛

نویسنده: مناخیم فریدمن

پی نوشت:

1. Ency of Relligion.vol11

سیک نسبت به امور سیاسته حکومت و جامعه بررسی می‌شود.

۲- بخش دوم به بررسی طرز تلقی بنیادگرایان از اقتصاد می‌پردازد.

۳- گروه‌هایی که در رسیدن به اهداف خشونت را سرلوحه فعالیت‌های خود قرار داده‌اند نظیر بنیادگرایان یهودی در اسرائیل،

مجاهدان افغان، حزب‌الله لبنان، بودایی‌های سریلانکا و نیز

گروه‌های خشن در مبارزه علیه سقط جنین در آمریکا مورد بررسی و تحقیق قرار می‌گیرند.

در مقدمه نیز ایدئولوژی بنیادگرایانه پس از فروپاشی کمونیسم رقیب جدی تمدن سکولار در غرب معرفی می‌شود.

این مقدمه بنیادگرایی دینی را آخرین ایدئولوژی قرن بیستم معرفی می‌کند که توان مقابله و روبرویی با تمدن غرب را داراست.

دلیل و توجیه بنیادگرایی‌ها

Accounting for Fundamentalisms

مقدمه: دکتر مارتین. ای. مارتی و ر. اسکات ایلپای

بخش اول: دلیل و توجیه بنیادگرایی‌های مسیحی

فصل ۱- تکاپو یا جنب و جوش (فعالیت) بنیادگرایی

مسیحی: یک مقدمه؛ نویسنده: تانسی. ت. امرمان

فصل ۲- منابع (ریشه‌های) بنیادگرایی مسیحی در آمریکا؛

نویسنده: رابرت ووت‌ناو. و. ماتیو. پ. لاوسن

۱۱- کتاب مقدس و شمشیر: یسویایی ملی گرایانه و رادیکالیسم سیاسی در اسرائیل؛ نویسنده: الیزر. دان. یحیی

۱۲- جنبش حسیدی معاصر مرتبط با لوباوویچ: بین محافظه‌گرایی و انتظار ماشیح؛ نویسنده: اویزر. رویترکی

۱۳- حیات به مثابه بنیادگرایی مسیحایی: از جزءگرایی بومی تا مبلغین یهودی جهانی؛ نویسنده: مناخیم فریدمن

بخش سوم: دلیل و توجیه بنیادگرایی‌های اسلامی

فصل ۱۴- دلیل و توجیه برای بنیادگرایی‌های اسلامی؛ نویسنده: جیمز پیسکاتوری

فصل ۱۵- عادی سازی روابط (گرایش به اعتدال) در جنبش اسلامی مصر از دهه ۱۹۷۰م تا اوایل دهه ۱۹۹۰ میلادی؛ نویسنده: گهلاوونا

فصل ۱۶- اسلام‌گرایی‌های فلسطینی: وطن پرستی به مثابه شرط بسط. گسترش (توسعه) آنها؛ نویسنده: جین فرانسیس

نگارین

فصل ۱۷- از تبلیغ رادیکال تا بلندپروازی (جاه طلبی) سؤال برانگیز (مشکوک. مهم): گسترش و کنترل اسلام‌گرایی

الجزایر ۱۹۶۲-۱۹۷۹ میلادی؛ نویسنده: هوگ رابرتس

۱۸- ایزالا: ظهور اصلاح‌گرایی اسلامی (مسلمان) در جنوب نیجریه؛ نویسنده: عثمان کین

۱۹- قدرت و جامعه در اسلام شورا؛ نویسنده: مارک ساریان

۲۰- دو راهکار به بنیادگرایی شیعه انقلابی در عراق؛